

УДК 37+006.3/8:004.5:001.18

Юдіна Н. В.

Лауреат Премії Президента України для молодих вчених,
кандидат економічних наук, доцент, ORCID: 0000-0002-1730-9341
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»,
Портал «Футуролог», <http://futureslog.com.ua>

**ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В
ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

У статті наведений аналіз стану і перспектив розвитку дистанційної освіти в Україні з позиції формування стандартів її якості. Запропоновано сконцентруватися на ідеологічних реформах, зокрема забезпечити перехід викладачів-науковців від провадження у сфері e-learning освітньої діяльності до освітніх проєктів, а також перехід від лінійного до чотирьохвимірної мислення у процесі розроблення дистанційних курсів.

В статье анализируется состояние и перспективы развития дистанционного образования в Украине с позиции формирования стандартов его качества. Предлагается сконцентрироваться на идеологических реформах, в частности обеспечить переход ученых-преподавателей в сфере e-learning от образовательной деятельности к образовательным проектам, а также переход от линейного к четырехмерному мышлению в процессе разработки дистанционных курсов.

The article analyzes the status and the prospects of the e-learning development in Ukraine from the position of the formation of its quality standards. The ideological reforms with providing the scientists transition from the traditional educational activities to educational e-learning-projects and the transition from the linear approach to the four-dimensional approach in the development of the distance learning courses were proposed.

Стрімкі процеси розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), формування в Україні інформаційного суспільства, необхідність дотримання концепції «освіта протягом усього життя» і у наслідок цього дорослішання студентів, з маркетингової точки зору, суттєво розширюють сприйняття ринку освітніх послуг у цілому. Однак також слід враховувати ступінь зайнятості дорослого студента, що вимагатиме адаптації процесу надання йому освітніх послуг і визначає перспективи розвитку українського ринку дистанційної освіти, яка максимально адаптована до такого дорослого сегменту [1].

Для України дистанційна освіта залишається інноваційним напрямом. У законодавчій базі дистанційне навчання зовсім нещодавно почало регулюватися «Положенням про дистанційне навчання», затвердженим Наказом МОН України від 25.04.2013 №466, а також Наказом МОН України від 30.10.2013 №1518 «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямами і спеціальностями» [2]. В Україні лише чотири роки тому було започатковане щорічне проведення Міжнародної науково - практичної

конференції «MoodleMoot Ukraine: Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle», що збирає e-learning-першопрохідців України. На початку минулого року була створена Всеукраїнська асоціація електронного навчання [3], що вже провела першу установчу конференцію #elearningUA 2015 [4]. Безумовно, перш ніж говорити про оцінювання якості дистанційної освіти, на сучасному етапі принципово важливо накопичити критичну масу науковців і викладачів-інноваторів, які розроблятимуть, тестуватимуть і масштабуватимуть свої дистанційні курси серед цільової аудиторії студентів. Однак і цей процес не позбавлений певних тимчасових технічних, організаційних, кадрових, фінансових і психологічних проблем [5], до яких зокрема можна віднести протидію з боку викладачів щодо переведення їх педагогічного навантаження у дистанційних формат і оцифрування їх інтелектуальних ресурсів, а також питань авторського права [6; 7]. Тому для прискорення розвитку дистанційної освіти в Україні вкрай потрібне об'єднання першопрохідців і масштабування їх розробок, а також започаткування розроблення чітких стандартів якості дистанційної освіти.

Для цього логічним буде скористатися аналогією з процесом запровадження оцінювання якості традиційної вищої освіти. Слід враховувати, що проблематика якості традиційної вищої освіти у цілому не є однозначною. З одного боку, у науковій спільноті багато ведеться дискусій щодо необхідності досягнення більшої відкритості вищих навчальних закладів, їх інтегрованості у міжнародну спільноту. У тому числі зазначається важливість впровадження незалежного зовнішнього оцінювання якості вищої освіти за аналогом, як це робиться для середньої освіти. Безумовно, це дуже важливий крок до забезпечення високої якості вищої освіти.

При цьому, з іншого боку, вищою освітою одночасно взято курс на децентралізацію, надання більшої свободи для самостійності ВНЗ в управлінні навчальним процесом, а також надання більшої творчості кожному викладачу-науковцю. На перший погляд, може здаватися, що ці дві головні тенденції реформ у вищій освіті в Україні суперечать одна одній. Адже поки не зовсім зрозуміло, за якими критеріями слід проводити зовнішнє незалежне оцінювання якості вищої освіти, особливо за інноваційними дисциплінами, якщо викладачі різних вищих навчальних закладів навчатимуть своїх студентів за різними програмами. Постає актуальним запитання, як запровадити єдині критерії оцінювання якості викладання конкретної дисципліни, якщо в науці у цілому, яка покладена в основу підготовки студентів ВНЗ, такого єдиного підходу немає.

Але відповіді на всі подібні суперечливі питання криються у тому, що будь-які реформи є ітераційним процесом, який потребуватиме апробації різних методик управління, і лише експериментальним чином можна сформулювати оптимальні критерії оцінювання, виокремити чіткі критерії якості, а також налагодити ефективне управління творчим процесом викладання. Тому неоднозначність є природним і ефективним явищем, що сприяє прогресу.

Узагальнюючи вище сказане, метою дослідження стає виокремлення шляхів формування стандартів якості дистанційної освіти в Україні. На шляху формування стандартів якості дистанційної освіти в Україні слід відштовхуватися від головного її призначення, а саме, від чітко сформульованої мети у вигляді компетенцій, навичок і вмінь, що планується сформувати у студента під час навчання. В умовах переходу від індустріального до інформаційного суспільства, його входження у режим із загостреннями [8], при якому усі складові процеси розвитку прискорюються за законом експоненти, складно передбачити, які саме компетенції необхідно сформувати для найближчого майбутнього, щоб вони не встигли застаріти ще до моменту закінчення студентом навчання [9; 10].

Одним з можливих варіантів вирішення цієї проблеми може стати аналогія з вже сформованою в українському бізнесі серед роботодавців і кадрових агенцій інноваційною тенденцією пошуку кандидатів, які здатні працювати у проектах. Така тенденція пов'язана з тим, що проектний підхід у бізнесі позбавляє підприємства від довгострокового провадження неефективної діяльності шляхом постійного оновлення чи повної зміни видів діяльності у відповідності з коливаннями глобальних ринкових тенденцій, що стали частішими. Так, слід прогнозувати таку саму тенденцію і в освіті – перехід від освітнянської діяльності до освітнянських проектів. Наприклад, немає жодної гарантії, що розроблений дистанційний курс, який має попит серед цільової аудиторії сьогодні, матиме такий саме попит серед студентів через декілька років. Це означатиме, що з метою підсилення конкурентоспроможності дистанційної освіти в Україні окремі курси потребуватимуть постійних оновлень за принципом оновлень версій операційних систем для комп'ютерів і мобільних пристроїв, а інші – повної їх заміни.

Перехід від освітнянської діяльності до освітнянських проектів у сфері e-learning потребуватиме перш за все ідеологічних реформ. Наприклад, це означатиме, що викладачам слід усвідомити неминучість запровадження проектних принципів, які для своєї реалізації потребуватимуть постійного підвищення власної кваліфікації викладача та строковості. Під строковістю у даному контексті розуміється конкретний кінцевий строк реалізації освітнянського проекту із наявністю чітко встановленої дати його завершення. Безумовно, проектні принципи освітнянської діяльності більшістю викладачів дистанційних курсів не сприйматимуться одразу позитивно на першому етапі їх впровадження, що повністю узгоджується із кривою нововведень [11]. Але нами запропоновані і практично перевірені декілька кроків запобігання і зменшення сили подібних протидій реформам, що більш докладно представлено у роботі [12] і які можна використовувати у якості аналогії.

В умовах відсутності єдиної чітко сформованої стратегії розвитку дистанційної освіти в Україні вкрай важливим стає формування серед українських освітян при розробленні дистанційних курсів чотирьохвимірною підготовкою маркетологів покоління 3.0, запропонованою нами у роботі [9]. Сутність такого чотирьохвимірною підходу полягає у необхідності формування безпосередньо у викладачів специфічного способу мислення, що являтиме собою перетворення їх на сучасне покоління проектних управлінців відповідних дистанційних курсів. Слід передбачати, що існує досить висока вірогідність переносу за інерцією на дистанційну освіту так званого лінійного підходу до викладання, який був одним із визначальних для традиційної освіти протягом останнього півстоліття. Він ґрунтується на поглибленому плановому вивченні дисциплін, що провокуватиме такий саме лінійний підхід для розроблення дистанційних курсів. Однак, через швидке старіння актуальності знань, що стало наслідком режимів із загостреннями, вже сформована потреба у інноваційному підході до викладання. Так, на відміну від традиційного лінійного підходу, пропонуємо нами чотирьохвимірний підхід до дистанційного навчання повинен забезпечувати розроблення дистанційних курсів шляхом накопичення, аналізу і синтезу інформації одночасно за чотирма напрямками, а саме: вшир (двохвимірний простір), вглиб (третій напрямок), і в часі із врахуванням тенденційної динаміки (четвертий вимір). Поясню кожну складову такого підходу більш докладно.

Мислення викладача вшир провокується шляхом встановлення міждисциплінарних зв'язків (двохвимірний простір). Наприклад, бути досвідченим фахівцем за якимось одним науковим напрямом у дистанційній освіті сьогодні замало. У відповідному дистанційному курсі ці знання мають бути широко інтегрованими у формат останніх світових тенденцій розвитку людства у цілому.

Зокрема така інтеграція стосуватиметься і інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), знання яких може згенерувати принципове інше представлення викладачем його дисципліни. Це пов'язано не тільки з необхідністю візуалізації дисципліни. Адже переведення дисципліни у цифровий формат, в основі якого знаходиться широка мережа гіперпосилань, вимагатиме від викладача створення подібних перехресних зв'язків і гіперпосилань на широке коло міждисциплінарних питань, які пояснюватимуть процеси, що вивчаються у відповідній дисципліні. Це змушує викладача дистанційних курсів бути широко ерудованим і постійно розвиватися не тільки за напрямками, які безпосередньо стосуються його професійної наукової діяльності. Міждисциплінарність, або мислення вшир, сприятиме самостійному пошуку додаткової інформації викладачем для вирішення конкретних практичних завдань з інтеграції свого інтелектуального ресурсу у цифровий формат дистанційного курсу. Крім того, такі міждисциплінарні зв'язки дозволятимуть викладачам дистанційних курсів генерувати унікальні інноваційні ідеї і провокують особливий формат творчого процесу викладача-науковця, результат чого може бути непередбачуваним.

При цьому ширина міждисциплінарних зв'язків дозволить виявити актуальний напрям для більш глибокого дослідження і вивчення (третій вимір вглиб). Хаотичний дослідницький пошук інформації у двовимірному просторі повинен не виключати, а переважати формуванню знань вглиб. Знання вглиб за допомогою сучасних можливостей інтернету можна засвоїти самостійно, але не з метою їх перефразування, а у цілях формування мережі посилань на першоджерела. Але яке саме питання актуально у конкретний момент досліджувати вглиб, і має дослідити мислення вшир у двовимірному просторі.

Четвертою обов'язковою складовою пропонованого чотирьохвимірного підходу у дистанційній освіті є врахування викладачем динаміки і тенденцій розвитку складових конкретного міждисциплінарного знання, тобто врахування впливу фактору часу (четвертий вимір). Наприклад, перед викладачем економічних дисциплін стоїть питання щодо розроблення актуальної тематики дистанційного курсу. Ситуативний аналіз маркетингового середовища освітянських послуг за цією тематикою показує, що зараз багато курсів у традиційній освіті присвячено різноманітним інноваційним підходам і їх управлінню. Якщо подивитися на це з позиції лише лінійного підходу, то може здаватися, що ця тематика актуальна, є сенс обрати саме її для поглиблення і розроблення дистанційного курсу, що передбачатиме подальше виведення цієї дистанційної розробки на ринок.

Але з позиції чотирьохвимірного підходу, зокрема погляду на це питання у динаміці, це може стати програвшою стратегією, оскільки інноваційний розвиток для підприємств є ефективною стратегією під час економічних криз [13]. Це означає, що запускати таку тематику в дистанційній освіті зараз вже запізно, Навчальний курс має випереджати поточну ситуацію в країні, а тому для ринка така тематика вже здається застарілою.

Тому більш перспективним для інформаційного суспільства буде здаватися розроблення дисципліни «Маркетинг-футурологія», яка дозволить не тільки передбачувати розвиток ринків і настання криз у більш довгостроковій перспективі, але й розробляти комплекс відповідних дій для запобігання негативним наслідкам коливань у зовнішньому середовищі [1; 10]. Як говорив К. Е. Ціолковський у момент світового буму у літакобудівництві, «літаки – це вчорашній день. Треба робити ракети і літати на них у космос. До речі, вже є люди, які цим вже займаються» (маючи на увазі С. П. Корольова) [14]. Мислення вшир у часі вимагатиме від викладачів виходу за межі очевидного, розширення кордонів своїх досліджень у пошуках актуальної

тематики, поєднання і генерацію принципово нових напрямів, яких навіть поки ще не існує у широкому доступі, тим самим випереджаючи своїх конкурентів у часі.

Таким чином, у статті наведений аналіз стану і перспектив розвитку дистанційної освіти в Україні з позиції формування стандартів її якості. Зазначається, що лише шляхом накопичення критичної маси викладачів-науковців, здатних розробляти, тестувати і масштабувати свої дистанційні курси, можна експериментальним чином і апробацією одночасно різних методів виокремити чіткі критерії якості. При цьому пропонується сконцентруватися на ідеологічних реформах свідомості викладачів. Зокрема, зазначена ефективність проектних методик в процесі розроблення і оновлення викладачами-науковцями дистанційних курсів. Для забезпечення цього також запропонований перехід від лінійного до чотирьохвимірному підходу до розроблення дистанційних курсів, що є актуальною вимогою інформаційного суспільства, до якого долучилася Україна.

Список джерел (References)

1. Юдіна Н.В. Про необхідність створення інноваційної освітянської системи України на засадах маркетинг-футурології // Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – с. 692-693.
2. Кухаренко В. Н. Круглый дистанционный треугольник. / Кухаренко.В.Н., Богачков Ю.Н., Левицкая Р.В. // *kvn-e-learning*. - 11 января 2015 г. - Режим доступа : <http://kvn-e-learning.blogspot.com/2015/01/blog-post.html>.
3. Кухаренко В. Всеукраїнська асоціація електронного навчання // *kvn-e-learning*. - Режим доступа : http://kvn-e-learning.blogspot.com/2015/01/blog-post_21.html.
4. Всеукраїнська асоціація електронного навчання // *e-learningUA*. - Режим доступа : [http://www.e-learningua.org/p/blog-page_25.html?utm_source=Elarning+UA&utm_campaign=306cec2b45-_e_learningUA6_3_2015&utm_medium=email&utm_term=0_d69cbe13dd-306cec2b45-24573129&ct=t\(_e_learningUA6_3_2015\)&mc_cid=306cec2b45&mc_eid=8cfd33c6a](http://www.e-learningua.org/p/blog-page_25.html?utm_source=Elarning+UA&utm_campaign=306cec2b45-_e_learningUA6_3_2015&utm_medium=email&utm_term=0_d69cbe13dd-306cec2b45-24573129&ct=t(_e_learningUA6_3_2015)&mc_cid=306cec2b45&mc_eid=8cfd33c6a).
5. Штомпель Н.Э. Проблемы внедрения Moodle в высших учебных заведениях Украины // Третя міжнародна науково-практична конференція «MoodleMoot Ukraine 2015. Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle». (Київ, КНУБА, 21-22 травня 2015 р.) : тези доповідей. – К.: КНУБА, 2015. – с. 61.
6. Юдіна Н.В. Дистанційне навчання: морока чи допомога викладачеві // Київський політехнік. – 2012. - №10 від 19/03/2012. – НТУУ «КПІ». – Режим доступа : http://assol.at.ua/index/yudina_nv_o_distancionnom_obuchenii/0-43; <http://kpi.ua/1210-1>.
7. Юдіна Н. В. Футурологія глобалізації дистанційних курсів [Текст] / Н. В. Юдіна // Молодий вчений. — 2015. — №2. — Режим доступа : <http://molodyvcheny.in.ua/ru/archive/17>.
8. Юдіна Н.В. Проблеми та перспективи українських виробників дистанційних e-learning курсів у конкурентному середовищі світового інформаційного суспільства // Інформаційне суспільство в Україні : тези доповідей Міжнародного наукового конгресу (29 жовтня 2013 р.) – Київ : Український Дім. - Частина I. - С. 120-121. - Режим доступа : http://futurelog.com.ua/news_29_10_13ikt.html.
9. Юдіна Н.В. Історично-футурологічні вимоги до освітянської підготовки «маркетологів 3.0» // Збірник наукових праць Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту: економічні науки. – 2015. - №9. – с.553-556. – Режим доступа : <http://www.xktei.km.ua/files/Zbirnik9.pdf#page=553>.

10. Юдіна Н.В. E-learning як інструмент масштабування реформ в освіті // Всеукраїнська науково-практична конференція «Забезпечення якості освіти в Україні», 21.05.2015 р., м. Київ. - с. 135-136.
11. Wilson G. Making Change Happen / G. Wilson. – London : Pitman, 1993. – 73 p.
12. Юдіна Н.В. Маркетинг випереджального розвитку української науки // Вісник Східноукраїнського Національного університету імені Володимира Даля. Науковий журнал. – 2014. – №2 (209). – 344 с. – Луганськ : Видавництво «Ноулідж». - Мови : укр., рос. - с. 332-335.
13. Юдіна Н.В. Антикризисные маркетинговые инструменты инновационного развития предприятий // Маркетинг и финансы. – 2014. - #1. – с. 60-72.
14. К 100-летию журналиста Е.И. Рябчикова // famhist.ru. - Режим доступа : <http://www.famhist.ru/famhist/hal/002ad7fd.htm>.

Одержано 30.06.2016